

Statenbrief

Aan Provinciale Staten

Onderwerp	Opvolging Motie 93: Energie voor synergie: onderzoek naar opslag in VAB
Datum	08-04-2025
Documentnummer	UTSP-279699493-58837
Van	Esmée de Nie / Bram ten Bosch
Telefoonnummer	+31628918822
E-mailadres	esmee.de.nie@provincie-utrecht.nl
Domein/opgave	SLO
Team	PL1
Portefeuillehouder	Van Essen
Bijlagen	Geen

Geachte leden van Provinciale Staten,

Essentie / samenvatting:

In samenwerking met Stedin is de afgelopen tijd onderzocht of en hoe Vrijkomende Agrarische Bebouwing (VAB) slim te koppelen is aan de energietransitie, door deze locaties bijvoorbeeld in te zetten voor grootschalige (tijdelijke) energieopslag of regelbare opwek. Tijdens de gesprekken werd duidelijk dat de kansen hiervoor beperkt zijn. Enerzijds omdat strategische opslag of regelbare opwek alleen in beperkte zoekgebieden het gewenste effect heeft op netcongestie, anderzijds omdat de eigenaar vaak langere tijd bezig is met de transformatie van zijn bedrijf en erf en het vrijkomen van de bebouwing van veel factoren afhankelijk is. Dat betekent niet dat geen enkele VAB-locatie geschikt is, daar is dan maatwerk voor nodig. In deze Statenbrief lichten we dit verder toe.

Inleiding

In december 2023 is [motie 93: 'Energie voor synergie onderzoek naar opslag in VAB'](#) aangenomen met het verzoek om:

- I. Een onderzoek te starten naar de mogelijkheden om vrijkomende agrarische bebouwing (VAB) gedeeltelijk in te zetten voor de energietransitie, met name voor het huisvesten van energieopslag, incl. evt. waterstof.
- II. Daarbij in kaart brengende (e.e.a. zover mogelijk mede o.b.v. input agrariërs):
 - De mogelijkheden en randvoorwaarden (incl. juridisch) voor verschillende beschikbare technologieën en verschillende type VAB;
 - de mogelijke verdienmodellen voor huidige VAB-eigenaren;
 - de meest kansrijke en kansarme gebieden (o.b.v. de randvoorwaarden);
 - een inschatting van kosten en uitvoeringsvereisten voor mogelijk betrokken partijen;
 - de behoeften en interesse van VAB-eigenaren en andere belanghebbenden; en
 - de belangen en rollen van gemeenten, energiepartijen, en de plattelandscoaches.
- III. Op basis van het onderzoek in Q3/4 2024 in gesprek te gaan met Provinciale Staten om wensen en mogelijkheden te bespreken, ook in het licht van huidig beleid en plannen m.b.t. het landelijk gebied/VAB (incl. VAB-aanpak 2024-2026) en het programma Energietransitie.

De aanleiding om dit te onderzoeken zoals aangegeven in de motie is 'omdat het veel VAB-eigenaren aan perspectief ontbreekt, terwijl energieopslag mogelijk kan bijdragen aan een nieuw verdienmodel'. De verwachting is dat er de komende jaren sneller en meer agrarische bebouwing vrij zal komen dan tot nu toe het geval is geweest. Uitgaande van een eerdere VAB-prognose zullen naar schatting in de provincie Utrecht meer dan 500 bedrijven stoppen voor 2030, daar komt een geschatte 1,2 miljoen m² aan agrarische bebouwing vrij. Het doel van ons VAB-beleid (zie ook "[Erven met perspectief](#)") is om erftransities te versnellen en eigenaren meer en concreter perspectief voor toekomstig gebruik te bieden. Daarom wordt onder meer gezocht naar ruimte voor economische functies voor deze locaties, zonder afbreuk te doen aan de ruimtelijke kwaliteit. Hier lijkt een koppeling mogelijk met de energieopgave, waar energieopslag een steeds belangrijkere rol gaat spelen door de afgekondigde netcongestie.

De opslag van energie wordt steeds belangrijker naarmate we meer duurzame energie gebruiken in Nederland. Niet alleen de opslag van elektriciteit, maar ook van waterstof en warmte. Deze vormen van opslag zijn in de toekomst nodig om te zorgen dat er voldoende flexibiliteit is in een energiesysteem met meer variabele energiebronnen, zoals zon en wind. Maar ook op korte termijn is strategische opslag van energie nodig om het elektriciteitsnet te ontlasten en zo bij te dragen aan leveringszekerheid.

Welke kansen voor opslag op VAB-locaties zijn er?

Tijdens de inventarisatie werd duidelijk dat de kansen voor grootschalige batterijen beperkt zijn bij VAB-locaties. Batterijen zijn interessant om in te zetten voor het balanceren van lokale opwek met lokaal verbruik, maar niet voor grootschalige opslag van elektriciteit om netcongestie op te lossen. Dat blijkt uit onderzoek van [CE Delft](#). Batterijen alleen kunnen netcongestie dus niet voorkomen, maar hebben wel een functie bij het balanceren op het net. Echter zijn VAB-locaties hiervoor meestal niet de juiste plekken, omdat deze locaties ver van het net liggen waardoor aansluiting lastig is. Ook is het elektriciteitsnet in het landelijk gebied vaak minder geschikt. Daarom is er geen breed onderzoek uitgezet naar de kansen voor opslag in batterijen.

Ook de kansen voor lokale productie en opslag van waterstof lijken beperkt op VAB-locaties, dit blijkt onder andere uit onderzoek van [Twinning Energy](#) uit 2023 dat is uitgevoerd in opdracht van de provincie Utrecht. Een belangrijke conclusie voor nu is dat de uiteindelijke prijs per kilo waterstof en de verdere haalbaarheid sterk verschilt per casus. Wel kan op hoofdlijnen worden gesteld dat de productie van waterstof op een agrarisch bedrijf op dit moment niet kansrijk lijkt gezien de hoge prijs van rond de 60 euro per kilo waterstof. Ontwikkelingen gaan echter snel. Als de waterstof op een agrarisch bedrijf bijvoorbeeld direct gebruikt kan worden, zonder dat hoge investeringen voor compressie nodig zijn, verlaagt dit de kostprijs sterk wat het interessanter maakt.

Samen met Stedin zijn de kansen verkend om VAB-locaties in te zetten voor regelbare opwek wat een van de tien maatregelen is om meer ruimte te creëren op het Utrechtse elektriciteitsnet. Stedin zet in op twee sporen om meer regelbare opwek in de provincie Utrecht te creëren:

- 1) Contracteren bestaand flexibel vermogen: In het eerste spoor wordt gekeken of het bestaande flexibele vermogen van marktpartijen kan worden gecontracteerd.
- 2) Nieuw regelbaar vermogen: In het tweede spoor trekt Stedin door middel van functionele, technologie-neutrale aanbestedingen nieuwe investeringen door marktpartijen in regelbaar vermogen aan. Deze stroomgeneratoren/installaties worden dan door een marktpartij gerealiseerd en aangesloten op een station van Stedin. De markt bepaalt zelf wat zij aanbieden; de inzet van stroomgeneratoren kan in de praktijk extra opwek met fossiele brandstoffen betekenen.

Samen met Stedin is verkend of VAB's interessante locaties zijn voor dit tweede spoor. De tijdelijke aard van VAB-locaties in de 'transitieperiode' van de agrariër is een goede match met het tijdelijke karakter van de regelbare opwek waarnaar gezocht wordt door Stedin. Daarbij heeft Stedin zoekgebieden aangewezen die interessant zijn voor regelbare opwek omdat die aan een aantal eisen voldoen (zie volgende paragraaf). Vervolgens heeft de provincie gekeken of in deze zoekgebieden van Stedin VAB-locaties bekend zijn. Dit bleek nu helaas niet het geval. In dit proces zijn geen directe gegevens over locaties gedeeld, om de privacy te waarborgen. Overigens hebben gemeenten en de provincie geen volledig zicht op concrete VAB-locaties omdat van veel factoren afhankelijk is wanneer de betreffende bebouwing niet meer voor agrarische doeleinden wordt gebruikt.

Wat zijn interessante locaties voor regelbare opwek?

Welke locaties interessant zijn om strategisch in te zetten voor regelbare opwek is afhankelijk van de nabijheid van aansluitpunten voor elektriciteit én gas (mits de regelbare opwek ingevuld wordt met een gasgestookte generator). De zoekgebieden waarin Stedin het regelbaar vermogen effectief kan plaatsen zijn zeer beperkt, omdat ze aan de volgende eisen moeten voldoen:

- Ligt binnen een straal van 1 kilometer bij een 10 kV station;
- Ligt dicht bij de gasleiding (indien er gebruik wordt gemaakt van gas);

Omdat het station Breukelen Kortrijk een belangrijk knelpunt is, is het belangrijk om de regelbare opwek assets dicht bij dit knelpunt aan te sluiten. Dit betekent dat de Stedin stations die voornamelijk aan de westkant van de provincie Utrecht liggen het meest geschikt lijken voor regelbare opwek.

Door deze criteria vallen al veel gebieden in de provincie af waar regelbare opwek vanuit Stedin gewenst is. De kans dat regelbare opwek een kans biedt voor een stoppende agrariër is dus zeer klein, waardoor het niet zinvol is om op grotere schaal hierover te communiceren via bijvoorbeeld LAMI of de plattelandscoaches. Bovendien is de benodigde ruimte voor deze installaties beperkt (1-2 zeecontainers) en heeft buitenopstelling de voorkeur. Er is natuurlijk altijd maatwerk mogelijk voor VAB-locaties die wel aan deze eisen voldoen.

Er is vervolgens onderzocht of er op dit moment al kansrijke locaties in beeld zijn, door binnen de zoekgebieden van Stedin te bekijken wat de status van daar gevestigde agrarische bedrijven (9 in totaal) is. Vervolgens is bij gebiedsregisseurs, medewerkers grondzaken en plattelandscoaches nagegaan of zij contacten hebben bij één van deze bedrijven. Dit bleek niet het geval en er zijn ook geen signalen dat dit VAB-locaties betreft. Stedin zal zelf beoordelen welke locaties (agrarisch of anders) het meest geschikt zijn en hierover dan contact opnemen met de eigenaar. Waar mogelijk zullen we dat als provincie ondersteunen.

Conclusies van het onderzoek in samenwerking met Stedin:

Voorlopig is de conclusie dat VAB-locaties meestal niet geschikt zijn voor regelbare opwek of een andere vorm van strategische opslag om netcongestie te verminderen. In elk geval niet de locaties die nu bij ons bekend zijn. Grootschalige energieopslag, zoals waterstof, biedt meestal geen haalbare businesscase voor actieve of gestopte boeren. Daarnaast zijn de eisen waaraan een locatie voor regelbare opwek moet voldoen zo specifiek, dat de kans klein is dat dit overeenkomt met een VAB-locatie. Op dit moment zijn er geen kansrijke VAB-locaties geïdentificeerd die aan alle eisen voldoen voor regelbare opwek.

Vervolgstappen:

Hoewel er op dit moment geen kansrijke locaties geïdentificeerd zijn, houden de provincie en Stedin elkaar op de hoogte van de ontwikkelingen. Komende jaren kunnen nieuwe VAB-locaties zich aandienen die wel interessant zijn voor opslag of een opwekinstallatie voor regelbare opwek. We zullen bij het eerstvolgende Statenvoorstel inzake het actualiseren van de motielijst voorstellen om deze motie af te doen.

Gedeputeerde Staten van Utrecht,

Voorzitter,
mr. J.H. Oosters

Secretaris,
mr. drs. A.G. Knol-van Leeuwen